

Szathmáry-Király Hanna
Levél Ománból, Szindbád földjéről

Ománi táj egy oázissal

A legenda szerint a híres hajós, aki behajózta Indiát és a Távolskeletet, Omán déli részéről, Dhofarból származott. Sok történet fűződik alakja köré, gyermekvilágunk és az 1001 éjszaka csodálatos meséi...

Az Arab félsziget ősidők óta lakott volt; már több mint 1 millió évvel ezelőtt otthont adott a Homo erectus-nak, Dhofar és Al Wusta vidékén. A Homosapiens nyomai „csak” 100 000 év óta követhetőek. Ománban 9600 éves tűzhelymaradványokat, és eszközöket — nyílhegyet, csont horgot — találtak Ras al Hamra környékén. Az Emirátusban modern módszerekkel a legkülönbözőbb helyeken azonosítanak be településeket, régen homok borította városokat, karavánutakat, melyek ma már nem léteznek.

Valószínűleg a tájékról alkotott képünk teljesen meg fog változni az újkori archeológia tükrében. Különböző sziklarajzok adnak hírt az Arab félsziget állatairól, s egy különleges sziklarajzon jól felismerhető egy hajó. Archeológusok szerint 4500 éves lehetett az a „vörös hajó” melynek maradványait Rash Al Jinzben fedeztek fel.

Valószínűleg a hajózás sokkal régebbi, mint amire hajómaradványokból következtethetünk. Fűszereket, lazul és más köveket, elefántcsontot, aranyat, rabszolgákat és még sok mindent szállítottak tengeren, majd a karavánokkal szárazföldön. Az omániak több ezer éve hajózták a körülöttük lévő vizeket — jól ismerve az évszakok, az időjárás, a monszunok, a szelek törvényeit és a csillagok járását.

Valahol egy filmen láttam egy szerény kötélből és famerevítőkből álló kis szerkezetet, melyet jól beállítva felhasználtak, hogy a csillagok járása után tájékozódjanak. (Ez jóval az asztrolábium előtt volt, mely arab találmány, és Ptolemaiosz is írt róla Alexandriában.)

Az archeológusok szerint a kereskedők eljutottak Mezopotámiába, az ősi mezopotámiai városba, Ur-ba és Urukba is. Ugyanolyan szürke, puha kőnek nevezett, zsírkő edényeket látunk a Muscat-i múzeumban, mint a Louvre mezopotámiai részlegében. Ezek geometriai vagy fonatos díszítéssel vannak ellátva. Krisztus előtt 3000-2500-ig sok kerámia edény is Ománba került

Mezopotámiából. Ezek mind a kölcsönös élénk kereskedésről mesélnek.

Különösen érdekesek a méhkaptár alakú temetkezési helyek. Szépen kifaragott kövekből vannak kirakva, jellegzetes háromszögű a nyílásuk. Az utóbbi századokban kirabolták a sírkamrákat, de vannak olyanok, ahol még találhatóak eredeti tárgyak. Unesco által védett archaikus sírokról van szó, lehetséges, hogy idővel a leomlott kőfalakat is restaurálni is fogják.

A gyors ománi hajók eljutottak az indus menti Harappa és Mohenjo Daro-ba is. Utóbbi 5000 éves öntözési technikájával ejt minket ámulatba. Akkoriban a mai Bahrein Dilmun néven szerepelt.

Omán rézlelőhelyei miatt, Sohar-ban vagy a Masirah szigeteken komoly kereskedelmi tevékenységet folytatott számos szomszédjával. Különösen a régi főváros Nizwa környékén lévő kemencék hatalmas mennyiségű rezet dolgoztak fel. Egyes archeológiai felmérések szerint, a kiégett salak mennyisége azt mutatja, hogy akár 46-48000 tonna rezet is termelhettek. Ezeket az adatokat ománi útikalauzomból veszem, nekem ez a mennyiség túl soknak tűnik, de lehet. A kalauz Omán-t Magan néven említi az antik forrásokban. De érdekes módon Magan-nak nevezi a N. Smart: Atlas der Weltreligionen című munkájában a mai dél-perzsa Muscattal szembeni területeket is. Ezek valószínűleg Ománi fennhatóság alatt lehettek.

Omán a tömjénről híres, ezt már 4000-ben Krisztus előtt is, a keleti birodalmak vallási ceremóniáiban is felhasználták. Ománban, Szomáliában található az a Boswellia fajú fák, melyek törzsét, ha megsértik, gyanta könnyeket sírnak, gyanta vérüket hullatják. Omán a Krisztus előtti 1000 évben különösen tömjén termeléséből és kereskedelméből gazdagodott meg, a jemeni Katabán és Hadramaut királyságokkal együtt. Fáraók feliratai bizonyítják, hogy óriás mennyiségű tömjént szállítottak dél Egyiptomba, amit akkor Punt-nak hívtak. Gyógyításnál, balzsamozásnál is nagy szerepe volt ennek a csodálatos illatú anyagnak. A minden napi életben is használják, mint illatosító luxuscikket az omániak.

India is nagy tömjén átevő volt. A görög jósdák szintén nagy fogyasztók voltak, a füst sűrű homályában nyilatkoztatták ki például Delphiben kétértelmű jóslataikat. De a rómaiak, pl. Néró is

szerette a finom illatot, nagy mennyiségben használták a tömjént. A megkeményedett kis gyanta kavicsok kábítóan finom szagot adnak ki parázsra helyezve, s amellet tisztítják a levegőt. Katolikus templomokban a szertartásoknál használják.

Amikor a jemeni Márib városban a nagy gát átszakadt, a jemeni Azd törzs vezetőjével tömegesen elhagyta otthonát és Ománban telepedett le. Ezek az emberek az omániakkal együtt harcoltak később a perzsa Szasszanida uralkodók ellen s kivívták függetlenségüket.

Ugyanarról a Szasszanida uralkodókról és stílusról van szó, mely magyar népművészeti motívumainkat befolyásolta, közelükben éltünk s kimutathatóan közép ázsiai vándorlásainkkor épültek be ezek az elemek népművészetünkbe.

Kezemben tartom Huszka József könyvét, A magyar turáni ornamentika története című kötetet, s nézem az ismerős motívumokat. Hasonló motívumokat fedezek fel az ománi művészetben is. Az olvasó ne gondolja, hogy most mindjárt azt a következtetést vonom le, hogy testvér népek vagyunk. Nem vagyunk azok, de a Szasszanida művészet hatott a magyar népművészetre, Indiának szkíta uralkodói is voltak, tehát hasonló források, divat áramlatok hatásának voltak a délarabok is kitéve. Egyik múzeum vitrinjében fémdíszítésű leány főköttőt láttam, shabkah elnevezést viselt. Közép Ázsiában, Buhara vidékén hordanak hasonló „sapkát” a lányok, valószínű egy töről fakad a magyar és az ománi szó.

A hagyományok szerint az öntözést illetve a hegyekből lezúduló víz ésszerű vezetését az úgynevezett FALAJ szisztémával, a perzsáktól tanulták az arabok. Rendkívül ügyesen, megfelelő sebességgel kell vezetni a csatornában a vizet; ha túl gyors, hamar lezúdul, ha nagyon lassú, nincs lendülete, álló vízzé lesz, és nem jut el a melékágakba. Szigorú törvények szabják meg, hová, meddig folyhat a víz, a vízfelügyelő nagy becsben áll falujában.

Valahol olvastam; Omán nagy birodalmak felvirágzását és bukását látta, de végül is mindig kivívta szabadságát. Történelme nagyon küzdelmes. Rómaiakkal csatáztak, a portugálok 1507-től 1650-ig uralták, franciák, angolok próbálták meghódítani, de végül is megtartotta vagy visszavette ez a maroknyi nép a szabadságát. Az Al-Busaid dinasztia alatt több megszállást megélt az omá-

niak. A 18. században a legnagyobb kereskedelmi központ volt Muscat. Hajóik Afrika legkülönbözőbb helyeire eljutottak, Zanzibár gyarmatuk volt. A békés és háborús idők váltották egymást Omán történelmében, a tartós béke nagyon ritka volt. A közel-kelet államainak problémája, hogy gyakran nem elég stabilak. Különösen, ha a hatalom megöröklése nincs pontosan előre leszögezve és rivalitás keletkezhet a különböző törzsek között.

A teljesen elmaradott ország 1970. óta a béke és a prosperitás útján halad. Ekkor vette át Qaboos bin Said apjától a hatalmat. A szultán 1940-ben született a dél ománi Salalában. 17 évesen a híres angol katonai iskola, Sandhurst patinás, vörös téglás falai között kapott kiképzést. A Brit birodalom elit katonatiszti kiképzőjében tökéletes angolság elsajátítása mellett az európai hercegek, a jordán, a brunei trónörökös, és más előkelőségek között életre szóló barátságok szövődtek. Az ifjú trónörökös Németországban is élt, s annyira megszerette Garmisch-Partenkirchent, hogy 3 palotája is van ott. Sajnos az elmúlt évben súlyos beteg lett, s emiatt Németországban kezelte magát. Mikor apja helyére lépett, első tette a rabszolgaság megszüntetése volt.

Muscatnak eredetileg 6 kilométeres betonútja volt, mikor Qaboos trónra lépett, így Ő azonnal utakat építtetett, évről évre, ma már több ezer kilométer többsávos autóútjuk van. Vívezeték, villany, orvosi ellátás, kórházak, iskolák építésével átvezette a 21. századba az országot. De a tradícióra nagyon ügyel. Muscatban gyönyörű nagy mecsetet, figyelemre méltó múzeumokat, operaházat építettek. A várakat szorgos munkával egymás után restaurálják. Nizwa, Jabrin, Bahla, Nakhl régi fényében látogatható. A berendezés még nem teljes a múzeumokban, nagyon kevés tárgyi emléküik van, — mert kevesen voltak. Szép fémtárgyaik vannak. Híres az ománi görbe tőr, a handzsár. Ékszereik indiai, perzsa, afgán művészeti áramlatok befolyása alatt állnak, miként a női ruházat is főleg indiai anyagokból áll, délen afrikai pamut kendőket hordanak. A férfiak palyolatfehér földig érő ingükhöz színes hímzett sapkát viselnek, tiszták, ápoltak. Az ománi nők tarka holmikát hordanak, az emirátusbeliak talpig feketében, szemüket szabadon hagyva teljesen lefátyolozva járnak. Vajon mit gondolnak ezek a strandon

sétáló párok, mikor az európai turistákat napozni látják, s a nőket pár négyzetcentiméteres bikini-ben ?

Handzsár, hagyományos ománi tőr a tokjában
(Internet)

1970-ig nagyon magas volt az analfabétizmus. Most kevés analfabéta van, kötelező az iskola, a lányoknak is.

Ma már 74 re ment fel az omaniak várható életkora, hála a csökkenő gyermekhalandóságnak. Akár csak Magyarország, nagyon pártfogolják a családokat... A sorok írója nem tagadja, hogy csodálójá a Szultánnak. Persze az olaj és a hatalmas földgáz készletek nélkül nem lehetett volna ezt a nagy, de kevésbé lakott országot így felvirágoztatni. A 4,5 millió lakosból kb. 2,5 millió az ománi, a többi indiai, indonéziai, Pakisztáni, európai, stb.

Az omániak nagyon toleránsak, hindu szentély és 4 keresztény templom is van Muscatban. Ez egyedülálló az Arab félszigeten, tudtommal az emirátusban semmilyen más vallást nem lehet nyilvánosan gyakorolni. Az omániak az iszlám valóban toleráns ágához tartoznak. Felejthetetlen marad számomra Muscat, különleges fekete szikla hegyeivel, szép kikötőivel, a vízen ringatózó régi fa hajóival, melyekkel turistákat visznek sétahajózásra. Szeretném remélni, hogy a modern élet minden kellemességét-komfortját átvéve sikerül megőrizniük identitásukat, csodálatos érintetlen természeti szépségeiket, gazdag hagyományait.